

Dialogi, politiikka ja väittely parlamenttissa

Jaakko Turunen

Väittelin viime helmikuussa Uppsalan yliopiston valtiotieteen laitoksella. Ruotsalaisen tavan mukaan noin kolme viikkoa ennen väitöstä esittelin väitöskirjani julkisesti. Tämä teksti pohjautuu esittelytilaisuudessa pitämäni puheeseen.

Väitöskirjani *Semiotics of Politics* (2015) on tutkimus siitä, miten poliittinen puhe syntyy eri argumenttien välisestä dialogista. Tutkimuksen pääpaino on poliittisen puheen tulkinnassa ja mahdollisuudessa soveltaa tieteellisiä menetelmiä tulkintaan. Kehittelemääni metodia havainnollistan kahden parlamenttinväittelyn analyysillä, jotka pohjautuvat Puolan ja Slovakian parlamenttien täysistuntoihin. Esimerkit ovat valittu ensisijaisesti niiden poliittisen luonteen vuoksi: Puolan väittely sukupuolikiintiöistä on uusi, eurooppalainen tuontituote, jolta puuttuu selkeä yhteys menneisyyteen. Poliitiikan yksi tarkoitus on luoda uutta, ja siksi tämä tapaus havainnollistaa yhden esimerkin siitä, miten ”uusi” nivoutuu osaksi ”vanhaa”. Toinen tarkastelemani väittely tulee Slovakiasta, jossa slovakian kielen asemasta on puhuttu jo pitkään,

aina 1700-luvun lopulta asti. Poliitikassa myös tällaiset ikuisuuskysymykset ovat yleisiä, ja tämä tapaus havainnollistaa sitä, miten ”vanhaa” käsitellään ”nykyisyydessä”. Lisäksi Puolan ja Slovakian parlamenteissa puhetta säädellään eri tavalla. Puolassa on selvä järjestys ja spontaania vuorovaikutusta pyritään rajoittamaan. Slovakiassa on puolestaan monia mahdollisuuksia spontaanille vuorovaikutukselle ja väittelyn kulkua on hankala ennustaa. Näin tarkastelemani parlamenttinväittelyt Puolasta ja Slovakiasta eroavat toisistaan sekä konkreettisten puhetta ohjaavien säädöstenä että historiansa suhteen.

Työni keskeinen väittäminen on, ettei puheen poliittisuutta voida ensisijaisesti löytää yksittäisistä lausumista, argumenteista, retoriikasta tai diskursseista, vaan puheen poliittisuus löytyy ensisijaisesti siitä, miten eri puheenvuorot vastaavat toisiinsa ja mitä seurauksia siitä syntyy. Puhe ei siis ole poliittista sen takia, että se syntyy parlamenttissa tai että siinä esitetään poliittisia mielipiteitä, vaan se on poliittista niiden vaikutusten vuoksi, joita se saa aikaan. Puheesta syntyy politiikka ja politiikasta uusia lakeja, jotka määräävät yhteiskuntajärjestyksen. Parlamentin asema poliittisena toimijana on edelleen hyvin keskeinen politiikan ymmärtämiselle. Väitöskirjani pyrkiikin tuomaan uusia näkökulmia siihen, miten politiikkaa parlamenttissa voi tarkastella.

Parlamentin tehtävänä on säätää lakeja. Samalla parlamenttissa pohditaan lakien tarpeellisuutta, seuraamuksia ja vaihtoehtoja. Empiirinen tutkimukseni nosti esiin sen, miten puhe parlamenttissa rakensi siltoja nykypäivän ja

menneisyyden välille, synnytti uusia käsityksiä menneisyydestä, sorvasi ja muunsi vanhoja merkityksiä. Puhe parlamentissa alustaa pohjan, jolla yhteiskunta ja sen lait saavat merkityksen ja toimivat.

Parlamenttiväittelyä kuvaa tietty jatkuvuus, koherenttius ja notkeus. Puheenvuorot, jopa silloin kuin ne on valmisteltu etukäteen, vastaavat edellisiin puheenvuoroihin ja pohjustavat seuraavia puheenvuoroja. Puheenvuoroja tulisikin ensisijaisesti käsitellä vastauksina edellisiin puheenvuoroihin ja kysymyksinä tuleville puheenvuoroille. Toiseksi parlamenttipuhetta ohjaavat tietyt säädökset – kuka saa puhua, miksi, missä järjestyksessä ja kuinka kauan. Nämä asettavat tiettyjä odotuksia puheelle ja mahdollistavat tietyn siirtymän puheenvuorosta toiseen, sillä ne määrittävät millaisia mahdollisuuksia kansanedustajilla on olla vuorovaikutuksessa toistensa kanssa. Kansanedustajien välisen vuorovaikutuksen muodot vaihtelevat maittain, mutta ainakin Puolan ja Slovakian parlamenteissa täysistunnot ovat edelleen kansanedustajien keskeinen työtehtävä, joten niissä myös ollaan läsnä fyysisesti.

Huomio, että parlamenttikeskustelu muodostuu kysymyksistä ja vastauksista tarkoittaa myös, että yksittäiset argumentit ovat mahdollisia vain osana keskustelua. Argumentit poliittisessa puheessa eivät ole itsenäisiä. Kansanedustajat *joutuvat* puhumaan toisilleen lainsäädäntötyössä ja siksi esitetyt argumentit ovat olemassa vain suhteessa johonkin toiseen. Argumenteilla ja ideoilla on politiikassa aina konteksti. Tämä konteksti on ensisijaisesti konkreettisen vuorovaikutuksen konteksti ja vasta tämän vuorovaikutuksen välityksellä laajempi kulttuurinen, poliittinen ja yhteiskunnallinen konteksti.

Väitöskirjani keskeinen kysymys koskeekin sitä, miten nämä kaksi kontekstia voidaan saattaa yhteen hermeneuttisesti ja metodologisesti kestävällä tavalla.

Puheet parlamentissa dokumentoidaan täysistuntojen pöytäkirjoihin. Ne ovat julkisia, helposti saatavilla sähköisessä muodossa, puhtaaksi kirjoitetuina, selkeästi järjestettyinä ja

arkistoituina. Niitä on paljon. Monessa maassa niistä löytyy myös audio- tai videotallenne. Pöytäkirjat ovat virallisesti ”tosia” ja ”autenttisia” tallenteita parlamentissa syntyneestä puheesta. Samalla ne ovat kuitenkin editoituja, korjattuja ja siistittyjä. Ne eivät dokumentoi sitä, mitä parlamentissa ”todella” tapahtui, vaan siitä, mitä siellä ”poliittisesti” tapahtui. Ne soveltuvat siis puheen poliittisuuden tutkimiseen.

Käsitän pöytäkirjat tekstiksi. Pöytäkirjojen teksti tapahtuu nykyhetkessä. Nykyhetken tapahtumat muokkaavat jatkuvasti käsitystämme menneisyydestä ja auttavat ymmärtämään sitä syvemmin. Nykyhetki myös rakentaa pohjaa tulevaisuuden mahdollisuuksille. Pöytäkirjoissa tekstin painopiste on tulemisen, syntymisen prosesseissa. Pöytäkirjat ovat myös polyfonisia. Tällä tarkoitan, että pöytäkirjojen tekstistä kuultavat lävitse erilaiset tavat puhua, erilaiset tavat ajatella ja väitellä. Nämä kaikki erilaiset tavat ovat olemassa yhtä aikaa, jopa yhdessä ja samassa puheenvuorossa. Pöytäkirjat ovat myös heteroglossisia eli niissä dokumentoidun väittelyn kokonaisuus ja yhtenäisyys syntyy siitä, miten erilaiset puheenvuorot törmäävät toisiinsa, minkälaisia konflikteja ja ristiriitoja eri puheenvuorojen välille syntyy.

Näin käsitettynä pöytäkirjoissa yhtyvät konkreettisen puheen ja kaunokirjallisen tekstin ominaisuudet. Käsitellen seuraavaksi parlamentaarisen puheen konkreettista, vuorovaikutuksellista kontekstia ja siirryn tämän jälkeen sen kaunokirjalliseen, hermeneuttiseen kontekstiin.

Kaikkein oleellisinta parlamentaarisessa puheessa on vuorovaikutus ja etenkin vuorovaikutuksen vaillinaisuus. Tämä ilmenee esimerkiksi siinä, että käytännössä kansanedustajien tulee osoittaa puheensa toisille kansanedustajille ja usein juuri edellisen puheenvuoron pitäjälle. Heillä ei kuitenkaan ole mahdollisuutta varmistaa, miten muut kansanedustajat ymmärtävät sen, mitä he sanoivat. Toisin sanoen ainoa mitä kansanedustaja voi tehdä, on tarjota lausumansa parlamentille vastaukseksi edellä esitettyyn lausumaan tietoisena siitä, että tämä vastaus puolestaan herättää kysymyksen tuleville puhu-

jille. Näin jokainen puheenvuoro on jo itsessään yksi tulkinta koko väittelystä ja sen kulusta. Ja juuri tämän takia on tärkeää keskittyä siihen, miten tietty konkreettinen puhe suhtautuu sitä edeltävään puheeseen ja mitä mahdollisuuksia se avaa tulevia puheita varten.

Keskusteluanalyysi on kehittänyt metodeja tällaisen vuorovaikutuksen tutkimiseen. Erityisesti keskusteluanalyysin havainnot keskustelun sekvenssistä, puheissa ilmenevistä korjauksista ja puheessa tapahtuvasta koodin vaihdosta ovat mielestäni hyödyllisiä myös parlamentissa esiintyvän puheen analyysiin. Niitä pitää kuitenkin ensin hieman ”bahtinoida”.

Sekvenssi viittaa siihen tosiasiaan, että keskustelu, myös väittely, rakentuu vuoroista. Jos esimerkiksi edeltävä vuoro on syytös, on seuraavan vuoron tavalla tai toisella otettava kantaa tähän syytökseen – tai ainakin sen tulkitaan ottavan kantaa. Keskustelun sekventiaalisuuden takia edellisellä puhujalla on valta ohjailta seuraavaa puhujaa tiettyyn suuntaan. Puheella on aina historiansa, mutta Bahtinin käsitys kielestä menee ehkä vieläkin pidemmälle. Hän nimittäin väittää, että jopa sanoilla on oma historiansa, oma käytäntönsä, jota ei voi vain pyyhkiä pois tai teeskennellä, ettei sitä olisi. Ainoa mitä voimme tehdä, on ottaa sanamme Bahtinia lainatakseksi ”toisten ihmisen suista” ja tehdä niistä omiamme. Parlamenttiväittely ei siis koske vain väittelyn aihetta, väittelyä ympäröivää kulttuurista kontekstia, vaan myös niitä yksittäisiä sanoja, joita joudumme käyttämään väittelyssä. Ja näillä kaikilla voi puhuja ohjailta seuraavaa puhujaa.

Korjausjäsenitys viittaa puolestaan havaintoon siitä, että keskustelu etenee väärinymmärrysten kautta, joita seuraavat puheenvuorot ”korjaavat”, jotta keskustelun osapuolet pystyisivät seuraamaan toisiaan. Poliitikassa tällaiset ”korjaukset” ovat yleisiä, vaikkei niiden tavoite aina ole hyvänsuopa yhteisymmärrys. Korjauksesta politiikassa tulee helposti koko lauseenparren anastus tai ”oikaisu”, joka tarjoaa uuden – ja usein vastakkaisen – tulkinnan siitä, mitä aikaisempi puhuja aluksi välitti. Väittelyn konteksti ja mielikuvitus asettavat rajat sille, kuinka paljon

edellisiä puheenvuoroja voi ”korjata”.

Koodinvaihto taas tarkoittaa, että puheessa esiintyy monia ilmaisuja, jotka viittaavat siihen laajempaan kulttuuriseen ja sosiaaliseen kontekstiin, jossa puhuja haluaa puheensa ymmärrettävän. Ruotsissa esimerkiksi pronominin *hen* käyttö ilmaisee ”hänen” lisäksi puhujan suhdetta yhteiskunnassa käytävään (poliittiseen) keskusteluun sukupuolen ja kielen asemasta. Bahtinille puhe on aina tietyn sosioekonomisen tilanteen läpäisemää ja puhujan sosioekonominen asema välittyy hänen tavastaan puhua.

Nämä kolme keskustelun piirrettä eivät määrää sitä, miten keskustelemme, mutta ne vaikuttavat siihen, miten me voimme ymmärtää keskustelun kehitystä ja osallistua keskusteluun.

Puheessa ilmenevät vuorovaikutusparit näyttävät kuitenkin erilaisilta kontekstista riippuen. Parlamentti on vain osa tätä kontekstia. Sekä saksalainen hermeneutiikka että venäläinen kulttuurisemiotiikka painottavat kulttuurisen kontekstin keskeisyyttä ihmisten väliselle vuorovaikutukselle. Hans-Georg Gadamerin tuotannossa tähän kontekstiin viitataan termillä *traditio*, ja Juri Lotmanin kulttuurisemiotiikassa termillä *semiosfääri*. Käsitteiden eroista huolimatta käytän niitä tässä tekstissä viittaamaan samaan asiaan eli *kulttuuriseen kontekstiin*. Tutkimuksessani huomasin, että semiosfääriin käsite sopii paremmin politiikan tutkimukseen.

Parlamenttiväittelyn tarkastelu nosti esiin sen intensiivisen dialogisuuden, sen, miten puheenvuorot linkittyvät kiinteästi toisiinsa. Ne tavat, joilla puheenvuorot liittyvät toisiinsa, eivät juonnu yksistään puhetta ohjailevista säädöksistä tai konventioista, vaan kysymysten esittäminen ja niihin vastaaminen ammensivat laajemmasta kulttuurivarannosta. Täten keskeiseksi kysymykseksi nousi se, miten kulttuuri mahdollistaa kysymysten esittämisen ja niihin vastaamisen; miten juuri kulttuuri tekee mahdolliseksi sen, että tietty lausuma toimii vastauksena aikaisemmin sanottuun? On päivän selvää, ettei poliittisiin kysymyksiin ole olemassa selkeitä loogisia vastauksia. Silti monet vastaukset tuntuvat yllättävän toimivilta – juuri siinä kontekstissa. Jos

vastaus ei ole kysymyksestä syntyneen loogisen päättelyketjun tulos, sen täytyy olla tietyn tilanteesta syntyneen tulkinnan tulos. Tästä seuraa, että politiikan pohja on hatara; se ei ole looginen vaan tulkinnasta riippuva. Samaan aikaan tulkinnanvaraiset kysymykset kuitenkin usein riittävät politiikassa. Tutkimukseni kehittää tätä ajatusta niin, että juuri politiikalla on tietty kyky tarjota vastauksia yhteiskunnan ongelmiin. Nämä vastaukset ovat osittaisia ja perustuvat tulkintaan, mutta juuri poliittisina vastauksina ne voivat toimia vastauksina siellä, missä ei ole sijaa ja mahdollisuutta tarjota vedenpitäviä, oikeita ja loogisia vastauksia.

Tällä ajatusketjulla on mielestäni kaksi merkittävää seurausta politiikalle. Ensimmäinen on se, että kysymys–vastauspari joka synnyttää vastauksen, asettaa nykyhetken etusijalle menneisyyden suhteen tulevaisuudesta päätettäessä. Toisin sanoen, juuri nyt tarjottu lausuma vastauksena aikaisemmin lausuttuun kristallisoi niin vastauksen kuin myös sen mitä menneisyydessä oli esitetty kysymyksenä. Jos nykyhetkellä on mahdollisuus päättää myös siitä, mitä menneisyydessä oikeastaan tapahtui, niin nykyhetki kantaa vastuun siitä, mihin kysymyksiin tulevaisuudessa voidaan vastata. Kuitenkaan nykyhetki ei ole irrallinen menneisyydestä ja kulttuurista. Tätä asetelmaa voi käsitellä helposti päätöksenteon näkökulmasta. Tietystä asiasta päättäminen on tietoinen tahdon ilmaisu. Päätös tehdään nykyhetkessä, mutta päätös suuntautuu aina tulevaisuuteen. Päätös tahdon ilmaisuna ei voi olla pakon sanelema; jos kyse on tahdon ilmaisusta, niin asiat voisivat aina olla myös jollain muulla tavalla. Päätös voisi siis aina olla myös jotakin muuta.

Toinen johtopäätös, joka syntyy vastauksen vaillinaisuudesta koskee sitä, että vastaus on aina vastaus tiettyyn kysymykseen. Sillä on siis tietty konteksti ja sen vaillinaisuus muuttuu hyväksyttäväksi vain tässä kontekstissa. Poliittisessa puheessa on kaksi päällekkäistä kronologiaa. Ensimmäisen kronologian muodostaa se, kuinka asiat ja tapahtumat, joista puhumme, järjestetään kertomukseksi. Toisen kronologian muodostaa

puolestaan puheessa tapahtuva vuorovaikutus. Tämä johtaa siihen, että vastaus, joka voi puhuttujen tosiasioiden valossa näyttää täysin käsittämättömältä, saattaakin olla täysin järkeenkäypä puheen omassa, sekventiaalisessa, rakenteessa. Tämän takia esimerkiksi parlamenttiväittelyä säätelevät pykälät vaikuttavat niin väittelyn kehitykseen kuin myös sen sisältöön: ne ovat osana määrittämässä, kuinka tietty puheenvuoro kykenee toimimaan vastauksena aikaisemman puheenvuoron nostamaan kysymykseen.

Parlamentissa tapahtuvan puheen tutkimisessa vuorovaikutuksena tulee siten huomioida kaksi oleellista seikkaa: puhetta säätelevät pykälät ja kulttuurinen konteksti.

Tämä ei kuitenkaan tarkoita, että meidän tulisi määrittää parlamentaarisen puheen laajempi kulttuurinen konteksti ennen kuin voimme ryhtyä analysoimaan sitä. Väitänkin, että semiosfääriä tai traditiota – sitä mistä se koostuu ja miten se on rakentunut – ei voida tutkia tai määritellä irrallisesti siitä puheesta, jota ensisijaisesti haluamme tutkia. Semiosfääri tai traditio ilmenee siis vain suhteessa tutkittavaan puheeseen. Hieman radikaalimmin sanottuna: puheen konteksti on olemassa vain suhteessa itse puheeseen, se ei ole puheesta itsenäinen. Semiosfääri tai traditio nimittäin täyttää ne reiät, joita syntyy kysymykseen annetun vaillinaisen vastauksen jäljiltä. Parlamentaarisen puheen tulkinta tarkoittaakin siis ensisijassa näiden reikien täyttämistä poliittisesti uskottavalla tavalla, sen ymmärryksen rakentamista, joka tekee mahdolliseksi tietyn vastauksen juuri tässä kontekstissa ja juuri tällä tavalla. Tämä on puolestaan jo hermeneutiikan ongelma.

Hermeneutiikan päämääränä ei ole vain luetun tekstin ymmärtäminen, vaan sen tradition ymmärtäminen, jonka kautta teksti on meille välittynyt. Gadamerin ja Juri Lotmanin töistä löytämämme hermeneutiikka on toisen maailmansodan jälkeistä ja edelleen ajankohtaista hermeneutiikkaa. Hermeneutiikalla viitataan ihmisten sisäiseen tarpeeseen ymmärtää asiat suhteessa johonkin laajempaan. Gadamerille tämä oli historian välittämä traditio; Lotmanille

puolestaan kaiken kommunikaation mahdollistava semiosfääri. Ymmärryksen kytkeytyminen asioiden väliin suhteisiin ja laajempiin kokonaisuuksiin on seuraus nykyisyydestä, jossa suuret kertomukset koetaan vanhanaikaisina. Tämä tarve on erityisen käsin kosketeltava maissa, jotka ovat käyneet läpi laajan yhteiskunnallisen murroksen.

Puolan parlamenttiväittely sukupuolikiintiöistä vaalilistoilla sai alkunsa kansalaisaloitteesta vuonna 2009. Täysistuntoväittelyn puolestaan avasi kansalaisaloitteen tehneen järjestön edustaja, ei siis hallituksen ministeri tai kansanedustaja. Lakialoitteen sisältö on kaikessa ytimekkyydessään se, että naisehdokkaiden määrän kaikilla vaalilistoilla tulee olla sama tai suurempi kuin miesehdokkaiden (suurempi esimerkiksi siksi, että Puolassa on enemmän naisia kuin miehiä). Varsovan yliopiston professori Małgorzata Fuszara esitteli lain seuraavasti: ”Minulla on kunnia esittää aloite muutoksesta vaalilakiin, joka tähtää miesten ja naisten mahdollisuuksien yhtäläistämiseen vaaleissa.” Tämä on vain katkelma Fuszaran pidemmästä puheesta, mutta tiivistää sen keskeisimmän väitteen yhtäläisten mahdollisuuksien takaamisesta.

Fuszaran jälkeen puhui parlamentin suurimman puolueen Kansalaisfoorumin (PO) edustaja Agnieszka Kozłowska-Rajewicz, jolla kuitenkin oli aivan eri käsitys lakialoitteesta ja siitä, mitä Fuszara oli sanonut: ”jos kuuntelemme tarkkaan lakialoitteen esittäjiä, niin käy ilmeiseksi että kun puhumme ’ottaa osaa politiikkaan’ niin ajattelemme ’valtaa’ ja sitten naisten politiikkaan osallistumisen mittari on saavutetut paikat parlamentissa.” Huomio siitä, että eri kansanedustajat puhuvat samoista asioista eri tavalla ja eri sävyyn, ei ole mitään uutta. Analyysini kohdistuu kuitenkin siihen, että Fuszaran ”mahdollisuuksien yhtäläistäminen” on muuttunut Kozłowska-Rajewiczin puheessa ”vallaksi” ja ”parlamenttipaikoiksi”. Se, että yhtäläiset mahdollisuudet ja valta sekä parlamenttipaikat toimivat rinnasteisina ilmauksina tässä väittelyssä osoittaa sen, mitä tarkoitan vastausten vaillinaisuudella, mikä ei kuitenkaan

estä vuorovaikutusta. Tästä juovasta voimme siis löytää kontekstin, sen miten semiosfääri on tehnyt mahdolliseksi rinnastuksen yhtäläisten mahdollisuuksien ja vallan sekä parlamenttipaikojen välillä. Parlamenttipuheen kehitys on siis mahdollista vain semiosfäärin kautta, mutta semiosfääri itse ilmenee vain suhteessa puheeseen.

Fuszara esittelee lain vastauksena naisten aliedustukseen politiikassa, jonka hän näkee yhteiskunnallisena ongelmana. Naisten mahdollisuuksien tuominen tasoihin miesten mahdollisuuksien kanssa on siis lakialoitteen päämäärä. Kozłowska-Rajewiczin puhe korjaa Fuszaran esittämää kuvausta korvaamalla mahdollisuudet vallalla ja saavutetuilla parlamenttipaikoilla. Mahdollisuuksien ja vallan ja parlamenttipaikojen ilmeisin ero on siinä, että mahdollisuudet viittaavat toimintaan: mahdollisuudet tulee vielä toteuttaa, tuoda osaksi todellisuutta. Mahdollisuudet kuuluvat preesensiin, nykyhetkeen. Parlamenttipaikat on jo saavutettu, ne kuuluvat perfektin aikamuotoon, menneisyyteen, jonka hedelmät on jo nautittavissa.

Kozłowska-Rajewiczin korjaus ei kuitenkaan rajoitu vain puheessa esiintyviin aikamuotoihin, vaan se koskee laajemmin keskeistä poliittista jakolinjaa Puolassa. Preesensin politiikka suuntautuu nykyhetkessä tapahtuvaan toimintaan; perfektin politiikka kohdistuu jo saavutettuihin etuihin. Tutkimukseni tuloksena onkin, että tämä jakolinja toiminnan ja etuuksien välillä alustaa sukupuolikiintiölain lopullista hyväksymistä Puolassa. (Lopullisessa laissa tosin puhutaan 35 % kiintiöistä sekä miehille että naisille). Hyväksytyä lakia ja sen puolesta tarjottujen perusteluiden pohjalta sukupuolikiintiölakia tarvitaan Puolassa, ei siksi, että naisilla olisi yhtäläiset mahdollisuudet toimia, vaan siksi, että heidän toimintansa ei mukamas riitä pääsemään eteenpäin politiikassa ja siksi tarvitaan laki jo saavutetuista etuuksista, laki perfektissä toimivasta politiikasta. Tämä tulos ei yksistään ole odottamaton (ja varsin seksistinen); se on odottamaton siksi, ettei kukaan kansanedustaja missään vaiheessa, ainakaan parlamentissa esittämässään puheissa, ilmaissut ajatusta naisten kyvyttömyy-

destä *toimia*. Mutta juuri tämä oli väittelyn yksi keskeisistä johtopäätöksistä: sukupuolikiintiötä tarvitaan, koska naiset ovat kyvyttömiä saavuttamaan tasa-arvoa ilman niitä. Kozłowska-Rajewicz toisen kierroksen lopulla puolustaa 35 prosentin sukupuolikiintiötä ja kertoo, että ”kansalaisfoorumi [hallituspuolue – J.T.] järjestää koulutusta, konferensseja naisjäsenilleen ja naiskannattajilleen.” Hän jatkaa: ”Keinot, joilla naiset voidaan tuoda osaksi politiikkaa, ovat monet ja uskon, että kaikki poliittiset puolueet löytävät tavan, joka on tehokas”.

Puolalaiset naiset siis tarvitsevat koulutusta ja konferensseja, mutta naiset eivät astu mukaan politiikkaan, vaan heidät *otetaan* mukaan politiikkaan. Poliittiset puolueet ottavat naiset mukaan. Tämä on kaukana väittelyn alkupisteestä, jossa naiset olivat aktiivisia ja itsenäisiä, mutta lasikatto esti heidän toimintaansa, sillä ajatus yhtäläisistä oikeuksista rakentuu ymmärrykselle aktiivisesta toimijuudesta eikä saavutetuista eduista. On kuitenkin väärin esittää, että Kozłowska-Rajewicz olisi ensimmäisessä puheenvuorossaan voinut aavistaa, mitä hän laitto alulle kääntäessään ”yhtäläiset mahdollisuudet” ”vallaksi” ja ”parlamenttipaikoiksi”. Onhan selvää, että toiminnalla on aina jokin kohde, ja että vaaleihin osallistumisen päämääränä on myös tulla niissä valituiksi. Näiden loogisten lausumien väliin tulee kuitenkin poliittinen puhe, sen ennustamattomuus, kontrolloimattomuus ja kyky muokata uudelleen nykyhetkeä. Tämä esimerkki osoittaa, kuinka konkreettinen keskustelu rakentaa itseään aina kulttuurin sallimien mahdollisuuksien mukaan.

Tutkimukseni toinen keskeinen kysymys oli, kuinka väittelyiden rakenne ja niistä syntynyt kertomus eroavat toisistaan. Slovakiassa keskustelu kielilaista on historian läpituokema, raskas, täynnä viitteitä maan menneisyyteen. Puhujien vuorovaikutuksesta käy ilmi myös puhujien kyky ennakoita tulevaa. Tätä edesauttaa myös tiivis kysymysten ja vastausten vaihto. Itse asiassa lyhyet ja spontaanit ”faktapohjaiset huomautukset”, joita voidaan esittää jokaisen varsinaisen puheenvuoron jälkeen, olivat ylivoimaisesti

wäittelyn yleisin genre ja myös suurimmat siirtymät aiheiden välillä tapahtuivat niissä. Väittely kielilaista Slovakiassa hyödynsi olemassa olevaa traditiota pohtiessaan kielilain hyötyjä ja haittoja ja toi mukanaan vain pieniä muutoksia politiikan kieleen. Se kuitenkin paljasti, ettei merkittävien jakolinja Slovakian politiikassa – ainakaan kielilain kohdalla – ollut enemmistön ja vähemmistön välillä, vaan koski käsityksiä politiikan luonteesta, eroja liberaalin ja konservatiivisen, redistribuution ja järjestyksen politiikan välillä. Lotmanin terminologiaa seuraten kutsun tätä kääntämiseksi.

Puolassa tilanne on toinen. Sukupuolikiintiölaki synnyttää uusia tapoja ajatella nykyhetken suhdetta menneisyyteen ja tulevaisuuteen. Toisin sanoen väittelyn keskiössä ei ollut itse lakialoite, vaan visiot (tai oikeammin dystopiat) yhteiskunnan ja politiikan rakenteista, joita uusi laki saisi aikaan. Väittelyn dynamiikka kulki siis lakialoitteen tarjoamasta maailmankuvasta nykyhetken, menneisyyden ja tulevaisuuden uudelleenarviointiin. Tätä edesauttoi tiukasti säännelty vuorottelu väittelyssä. Yksittäiset kansanedustajat saivat puhua rauhassa, esittää asiansa loppuun ja niihin reagoitiin heikommin kuin Slovakiassa ja usein vasta kunkin istuntonkerran loppuun. Slovakian väittelystä oli helppo löytää useita puheenvuoroja kestäviä ketjuja, mutta Puolassa useimmat ketjut käsittivät vain kaksi tai kolme vuoroa. Tämä lisäsi etäisyyttä eri puheenvuorojen välillä. Sukupuolikiintiölain ja vallitsevan politiikan maailmankuvat Puolassa ovat siis hyvin erilaiset ja niiden yhteentörmäyksestä alkoi politiikan maailmankuvan kiihtyvä uudelleenorganisointi. Kutsun tätä prosessia Lotmanin termillä räjähdys – tosin sovittaen termiä vähän paremmin politiikkaan istuvaksi.

Kääntäminen ja räjähdys ovat kaksi keskeistä prosessia, joiden kautta tekstejä voidaan ymmärtää. Kumpikaan ei lupaa Gadamerin hermeneutiikan havittelemaa horisonttien yhdistymistä. Kääntäminen ja räjähdys kuvaavat vaillinaisen, epätäydellisen ymmärryksen muotoja. Juuri epätäydellinen ymmärrys kuvaa politiikassa tapahtuvaa – ja myös tarvittavaa – poliittista

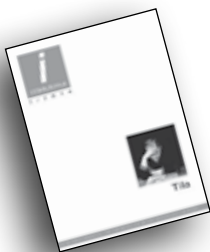
ymmärrystä, politiikan hermeneutiikkaa.

Kääntäminen ja räjähdys toimivat myös metaforina tavoille, joilla lausuma voi toimia politiikassa vastauksena edeltävään kysymykseen ja kysymyksenä seuraavalle vastaukselle. Poliitiikan tutkimuksessa tarvitaan siten epätäydellistä hermeneutiikkaa. Tällä termillä viitataan hermeneutiikkaan, joka suuntautuu epätäydellisen ymmärtämisen ymmärtämiseksi. Tällöin politiikka säilyttää luonteensa toimintana, joka rakentuu täydellisen ymmärtämisen mahdottomuudelle ja siitä johtuvalle lupaukselle epätäydellisen ymmärryksen riittävydestä politiikalle. Eli sille mahdollisuudelle, että tietyissä tilanteissa tietty lausuma voi toimia riittävänä vastauksena

esitettyyn kysymykseen ja hetkellisesti kuroa umpeen juovan kysymyksen ja vastauksen välissä ja siten osoittaa politiikan perimmiltään olevan hetkellisten päätösten tekemistä ja niiden pohjalta yhteiskunnan hetkellistä rakentamista.

VTM Jaakko Turusen valtio-opin alaan kuuluva väitöskirja *Semiotics of Politics. Dialogicality of Parliamentary Talk* tarkastettiin 13.2.2015 Uppsalan yliopiston Valtiotieteen laitoksella. Vastaväittäjänä toimi professori Jens Bartelson Lundin yliopistosta.

Tiedä enemmän

Idäntutkimus ilmestyy neljä kertaa vuodessa noin 100 sivun tietopakettina Venäjästä ja itäisestä Euroopasta. Lehden teemoja ovat olleet mm. *Valtio, Putin, Nuoriso* ja *Kulutus*. Vuonna 2015 on tulossa vielä teemanumero *Konflikti*.

Vuosittilaus 32 euroa, ulkomaille 35 euroa ja opiskelijat 18 euroa. Venäjän ja Itä-Euroopan tutkimuksen seuran jäsenet saavat lehden jäsenetuna. Jäsenmaksu on 28 euroa ja opiskelijajäsenmaksu 16 euroa vuodessa.

Tilaukset:

Idäntutkimus, VIETS ry,

Puh. 044 544 2203

viets-idantutkimus@helsinki.fi

www.helsinki.fi/idantutkimus

Seuraa Idäntutkimusta myös Facebookista.